

Opetus- ja kulttuuriministeriö
kirjaamo@minedu.fi

Opetus- ja kulttuuriministeriön lausuntopyyntö 2.12.2020 (VN/18946/2020)

Kelan lausunto luonnokseen hallituksen esitykseksi laeiksi valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä annetun lain ja vapaasta sivistystyöstä annetun lain muuttamiseksi

Kela kunnioittaen lausuu seuraavaa esityksestä laeiksi valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä annetun lain ja vapaasta sivistystyöstä annetun lain muuttamiseksi.

Digitalisaatio Kelan etuuksien käsittelyssä

Pääministeri Sanna Marinin hallitusohjelman (10.12.2019) mukaan ”Suomi tunnetaan edelläkävijänä, jossa digitalisaation ja teknologisen kehityksen luomia mahdollisuuksia kehitetään ja otetaan käyttöön yli hallinto- ja toimialarajojen. Suomi kehittää säädösympäristöä ja hallintoa siten, että ne mahdollistavat digitalisaation ja kestäväen kehityksen sekä laajan kokeilukulttuurin.”

Julkisen hallinnon tiedonhallinnasta annetun lain 20 §:n mukaan ”Viranomaisen on pyrittävä hyödyntämään toisen viranomaisen tietoaineistoja, jos viranomaisella on oikeus saada tarvittavat tiedot toiselta viranomaiselta teknisen rajapinnan tai katseluyhteyden avulla. Tietojen hyödyntämisessä on huolehdittava asianosaisen tai muun hallinnon asiakkaan oikeusturvasta. Jos viranomaisella on oikeus saada toisen viranomaisen tietovarannosta tehtäviensä hoitamista varten tietoja luotettavasti ja ajantasaisesti teknisen rajapinnan tai katseluyhteyden avulla, se ei saa vaatia asiakastaan esittämään tai toimittamaan tällaista todistusta tai otetta, ellei se ole välttämätöntä asian selvittämiseksi.”

Kelan tavoitteena on saada kaikki etuuksien ratkaisuun tarvittava tieto digitaalisesti kaikilta yhteistyökumppaneiltaan. Opintojen ajalta maksettavien etuuksien osalta tämä tarkoittaa erityisesti oppilaitoksilla olevia opiskelutietoja. Valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä annetun lain mukaisten tietovarantojen ja Kelan välille rakennetut yhteydet mahdollistavat digitalisaation jo nyt hyvin laajasti. Opiskelijan ei tarvitse toimittaa Kelaan opiskelutodistusta tiedoista, jotka käyvät ilmi tietovarannoista. Oppilaitosten ei tarvitse erikseen ilmoittaa Kelaan sellaisista opiskelun muutoksista, joista tieto saadaan suoraan tietovarannoista. Vapaan sivistystyön koulutus on kuitenkin poikkeus, koska sitä koskevia opiskelutietoja ei ole valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä annetun lain mukaisessa Koski-tietovarannossa.

Kela kannattaa vapaan sivistystyön koulutuksen lisäämistä valtakunnallisista opinto- ja tutkintorekistereistä annetun lain mukaiseen Koski-tietovarantoon. Erityisesti oppivelvollisuus-koulutukseen liittyvä tieto koulutuksen maksuttomuudesta on merkittävä Kelan etuusratkaisuissa. Tieto vaikuttaa mm. opintoetuuksien määrään sekä siihen, voiko opiskelija saada koulutukseen koulumatkatukea. Kun tieto koulutuksen maksuttomuudesta saadaan suoraan tietovarannosta, Kelan ei tarvitse pyytää erillistä oppilaitoksen todistusta asiakkaan hakemuksen käsittelyn yhteydessä, mikä sujuvoittaa huomattavasti asiakkaan asian käsittelyä Kelassa.

Kela ehdottaa, että vapaan sivistystyön koulutuksen järjestäjällä olisi aina **velvollisuus** kirjata Koski-tietovarantoon vapaan sivistystyön koulutukset, joihin voi saada opinto- tai koulumatkatukea. Oppilaitoksen vapaaehtoisuuteen perustuva tietojen kirjaaminen ei muuta Kelan tarvitsemia tietoja riittävässä määrin digitaalisiksi. Kelan olisi edelleen pyydettävä hakemusten ratkaisemista varten tarvittavat tiedot erillisillä opiskelutodistuksilla ja oppilaitosten pitäisi edelleen ilmoittaa Kelaan opiskelun muutoksista erillisillä dokumenteilla. Opiskelun seuranta ja muutoksista ilmoittamista varten Kela lähettäisi oppilaitoksille jatkossakin luettelon tukea saavista opiskelijoista. Sen lisäksi, että erillisten dokumenttien laatiminen lisää työtä, se on myös tietosuojariski. Tietojen saaminen suoraan Koski-tietovarannosta takaisi tietoturvalisen ja ajantasaisen tietojen kulkemisen oppilaitoksilta Kelaan.

Kela ei siis ehdota, että kaikki vapaan sivistystyön koulutus tulisi kirjata tietovarantoon. Vain opintotukeen tai koulumatkatukeen oikeuttava koulutus olisi tarpeellista saada tietovarantoon. Tarvittavia tietoja olisivat erityisesti opiskeluoikeuden alkamis- ja päättymispäivä sekä tieto koulutuksen maksuttomuudesta. Lisäksi tukioikeuden seuranta varten koulutuksen järjestäjän pitäisi kirjata tietovarantoon, jos opiskelu keskeytyy ennen arvioitua päättymispäivää. Myös asuntolassa asumista koskevien tietojen kirjaaminen tietovarantoon on tärkeää.

Kela ehdottaa lisäksi, että vapaan sivistystyön koulutuksen tietojen luovuttaminen Koski-tietovarannosta ei saisi olla riippuvainen asiakkaan suostumuksesta. Kelalla on jo tällä hetkellä oikeus saada kaikki opiskelutiedot suoraan oppilaitoksilta. Kela ei näe perustetta sille, että sen lakisääteistä tiedonsaantioikeutta rajoitetaan ehdotetulla tavalla. Jos Kelan tiedonsaantioikeus jää riippuvaiseksi siitä, antaako opiskelija siihen suostumuksen, Kela ei voi ottaa palvelua käyttöön, koska tiedon saaminen olisi liian sattumanvaraista eikä takaisi hakemusten viivytyksetöntä käsittelyä.

Vapaan sivistystyön koulutuksen laajuus

Vapaasta sivistystyöstä annettuun lakiin ehdotetaan uutta 6 b §:ää, jonka mukaan koulutuksen laajuus määritellään opintopisteinä. Vastaavasti myös opintotukilain 5 a §:n 4 momenttiin pitäisi lisätä opintojen päätoimisuuden kriteeriksi opintopiste.

Voimassa olevan opintotukilain 5 a §:n 4 momentin mukaan ”... opinnot ovat päätoimisia, jos opetusohjelman mukainen laajuus on keskimäärin vähintään 25 viikkotuntia, 4,5 osaamispistettä tai kolme opintoviikkoa opiskelukuukautta kohti.”

Etuusjohtaja (ma.)

Antti Jussila

Lakiyksikön päällikkö

Mia Helle